

Gránitpuha büdzsé

A kormány bűne, hogy elvesztegettünk egy évtizedet

Ha a napokban elfogadott költségvetés parlamenti vitájának érveit olvassuk, két eltérő világ tárul a szemünk elé: a kormány szerint európai éllovasként tervezhetjük a 2020-as büdzsét, sőt a következő évtizedet, az ellenzéki megszólalók viszont a kivéreztetett közszolgáltatások és a külső hatásoknak kiszolgáltatott gazdaság helyzetét olvasták a kormány fejére. Senki sem tagadja, hogy a deficit alacsony és a növekedési adatok is kedvezők a válság után tíz évvel, de az ellenzék szerint éppen ezt kellene kihasználni olyan egészségügyi, oktatási, szociális reformok megvalósítására, amelyek társadalmi fordulathoz vezethetnének – írja elemzésében Lakner Zoltán. Az összeállításunkban megszólaló Mellár Tamás közgazdász professzor egyenesen úgy fogalmaz: a kormány hatalmas bűne, hogy elvesztegett egy évtizedet, elmulasztott egy soha vissza nem térő alkalmat, és a példátlan mértékű közösségi forrást nem a modernizációra és a felzárkózásra fordította, hanem a gazdaság rövid távú felpörgetése érdekében elégette. A parlamenti képviselő szerint a magyar gazdaság fejlődése fenntarthatatlan, a jelenlegi növekedés mesterségesen gerjesztett, és Magyarországtól független tényezőkön nyugszik. A 2019 első negyedében mért 5,3 százalékos GDP-növekedésből 3,5 százalékot az építőipar hozott, ami nem normális – állítja Mellár Tamás. Szerinte mindegy, hogy mi szerepel a költségvetésben, Orbán Viktor akarata szerint bármikor tetszés szerint módosíthatják a büdzsét. Lakner Zoltán arra is figyelmeztet, hogy sokan vannak, akik számára ez a Magyarország élhető, de ők nincsenek elegenden. Mellettük, a többség mellett elmegy a magyar történelem egyik legnagyobb fejlődési lehetősége, anélkül hogy találkozhatnának vele.

Se fordulat, se reform

„Könyörgök, ez még egy egyharmadnyi Puskás Stadion sincsen”

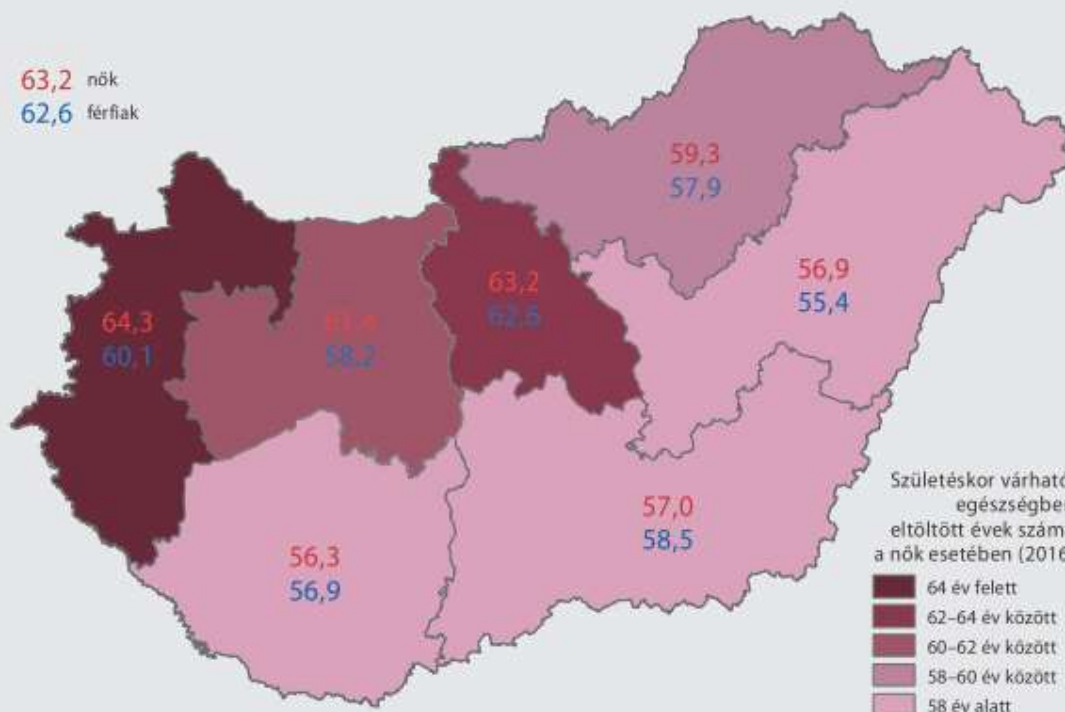
A modellszámítás alapján a nyugdíjkiadások 2016 és 2020 között 1,7 százalékponttal emelkednek, az egészségügyi kiadások 1,1, a hosszú távú ápolásra fordított összegek 0,2 százalékponttal nőnek, az oktatási kiadások pedig 0,5 százalékponttal lesznek magasabbak – többek között ezt tartalmazza A költségvetés hosszú távú fenntarthatósága című melléklet, amely a többkötetes büdzsé egyik csatolmányaként került a parlament elé. Az előrejelzéshez csatolt táblázatból kiderül, hogy a tartós hatalmon maradást tervező kormány azzal számol: 2030-ig még csökkenni is fog az oktatásra fordított költségvetési források aránya, és majd csak 2040-re tornázzák vissza a GDP 5 százalékára. Az indoklás szerint egy-egy tanulóra több pénz jut ugyan, de a demográfiai folyamatok következtében kevesebb diákra kell majd állami pénzt fordítani.

A költségvetéshez minden évben hozzárendelt hosszú távú kalkuláció azt vizsgálja, milyenek lennének a költségvetés pozíciói a fennálló, illetve az előre tervezett államháztartási szabályok alkalmazása mellett. A számok sajátossága jelen esetben az, hogy bár a kormány számos változtatásba vág bele, az egészségügyi, az oktatási, a gondozási és a nyugdíjjellegű kiadásokat nem toldaná meg radikálisan. Összesen 2,8 százalékpnyi GDP-arányos ráfordítási többlettel – strukturális átrendezéssel – kalkulál ötven év alatt. Az oktatási területhez rendelt indoklás emellett bűjtatva azt tartalmazza,

Születéskor várható, egészségben eltöltött évek száma nemenként, 2016

63,2 nők
62,6 férfiak

Forrás: NKE, jó Állam jelentés

hogy a népesedési fordulat sem vehető biztosra, még a kormány szerint sem, holott – ezt a napi szintű médiakampány mellett a pénzügyminiszter expozeája is alátámasztotta – ez a 2020-as költségvetés és a következő évtized fő célterülete.

Hogy itt valamilyen fennakadás tényleg lehet, az is jelzi, hogy a kormány nem reklámozza a rá jellemző vehemenciával a KSH májusban napvilágot látott adatát, amely szerint az a bizonyos termékenységi arányszám, amelyet 2,1-re kellene emelni 2030-ig, második éve stagnál. 2016-ban kevéssel 1,49-re ugrott, amit a propaganda a kormányzati intézkedések óriási sikereként ünnepelt. Aztán a mutató 2017-ben beragadt, és 2018-ban sem mozdult egy tapodtat sem.

A termékenységi arányszám, amit 2,1-re kellene emelni 2030-ig, második éve stagnál. 2016-ban kevéssel 1,5 fölé ugrott, amit a propaganda a kormányzati intézkedések óriási sikereként ünnepelt. Aztán a mutató 2017-ben beragadt, majd 2018-ban még egy kicsit vissza is csúszott, 1,49-re.

A KSH a többi visegrádi ország statisztikai hivatalával közösen tavaly jelentetett meg egy kiadványt, amely egyebek mellett azt is bemutatja, hogy a négy állam közül Magyarországon a legalacsonyabb az ezer lakosra vetített születésszám és a legmagasabb az ezer lakosra számított halálozás. Így nehéz lesz elérni a költség-

Fotó: MTI / BALOGH ZOLTÁN

vetési vitában riasztóan aktív Boldog István fideszes képviselő vágyát, hogy „a Kárpát-medence ezer esztendő múlva is magyar szótól legyen hangos, a magyar legyen akkor is a legnagyobb nemzet a Kárpát-medencében, és mi irányítsuk ezt a medencét”. A születéskor várható élettartam egyedül Magyarországon maradt 76 év alatt a V4-es összehasonlításhoz használt 2015-ös adatok szerint, miközben az uniós átlag megközelítette a 81 évet. A visegrádiak körében Magyarországon (Csehország mellett) az egyik legnagyobb a 65 év feletti lakosság részaránya, mindeközben pedig egyértelműen a legalacsonyabb a 14 év alatti korosztály aránya a társadalomban. Az idősödés ebből is világosan látszik, ezzel kell összevetni azt, hogy a kormányzati költségvetési prognózis szerint a tartós gondozásra fordított összeg ötven év múlva is jócskán elmarad majd a GDP egy százalékától.

Azt már a Nemzeti Közszolgálati Egyetem évente közzétett *Jó Állam Jelentése* tartalmazza, hogy az egészségben eltöltött évek számát illetően három évvel maradunk el az uniós átlagtól, egyúttal hatalmasak az országon belüli eltérések. Magyarország nyugati felében átlagosan több mint hét évvel tovább élhet egészségesen egy nő, mint keleten. Az amúgy is kevesebb életévre számító férfiak esetében majdnem öt év az országon belüli differencia az egészséges esztendőök számát illetően. Ehhez képest az egészségügyi kiadásokon belül nemcsak a visegrádi, de a legfejlettebb országokat tömörítő OECD-országok átlagánál is magasabb a magánrőfordítás aránya, „azaz az állam és a társadalombiztosítás által nyújtott pénzügyi védelem kevésbé érvényesül hazánkban, mint más fejlett országokban”.

A már említett területi különbségeket a 2018-as *Jó Állam Jelentés* az oktatás témakörénél is rögzíti. Például a korai iskolaelhagyás esetében, hozzátéve, hogy az északkeleti és a dél-dunántúli régiót különösen sújtó, nagymértékű regionális különbségek az elmúlt években nem csökkentek. A dokumentum másutt, a kompetenciamérések tanulságait rögzítve úgy fogalmaz, az egyes

iskolatípusok nagy eltéréseit – a nyolcosztályos gimnáziumokban 5, a szakközépiskolákban (szakiskolákban) 80 százalék az alulteljesítők aránya – „leginkább a már felvételikor megjelenő tanulói különbségek, azaz a szelekciós torzítás okozza”. Majd a megállapítás úgy folytatódik, „hasonló okok játszanak szerepet az alulteljesítő tanulók egyes járások közötti jelentős szórásában is”. Ez pontosan az a mechanizmus, amelyben a jobb iskolák – közöttük sok esetben az egyháziak – lefelőlük az eleve jobb környezetből induló diákokat, a rosszabb helyzetűek pedig akár a nyílt szegregációig menő módszereket elszenvedve belekényszerülnek az oktatás zsákutcáiba. A kormány pedig pontosan ezt a szisztémát védelmezi a retorikájával, az oktatás átalakításával és a költségvetés szerkezetével egyaránt.

Arra ugyanakkor a kormány joggal hivatkozik, hogy a költségvetés hiánya 2012 óta a háromszázalékos uniós kritérium alatt marad. Más kérdés, hogy Orbán és Matolcsy drasztikus hiánynöveléssel szeretett volna nekivágni a kormányzásnak az évtized elején, átlépvén a Bajnai-kormány által meghúzott vörös vonalat, csak hogy ezt „Brüsszel” nem engedte. Aztán arra is rájöttek, ha a fiskális elvárásokat teljesítik, akkor meggátolják, hogy gazdasági szankció sújtsa az országot a demokrácia-problémákért. Meg az is hamar eszükbe jutott, hogy a kétharmaddal kikapcsolható az Alkotmánybíróság döntési joga az adókat és járulékokat illetően, s ezzel lehetségessé vált a háromezermilliárdos magánnyugdíjpenztári vagyon kormányfelügyelet alá vonása. Ez alapozta meg a költségvetési kiigazítást. Az évtized

első felének történetéhez tartozik az is, hogy az „unortodox” gazdasági mix, amit a kormány alkalmazott, részben nagyon is klasszikus megszorításból állt. Drámai forráskivonás történt az egészségügyből, az oktatásból és a szociális szférából a Széll Kálmán Terv égisze alatt. Az örökölt problémákon e megszorítás máig húzódó hatásától szenvednek ezek az ágazatok.

Ha mindezeket figyelembe vesszük, már érthetőbb, mire utalhatott Banai Péter Benő pénzügyminisztériumi államtitkár, aki a költségvetés általános vitájában képviselte a kormányt, és egyébként a magyar politikai életben szokatlan

korrektséggel válaszolt az ellenzéki felvetésekre. Amikor a szocialista Molnár Gyula azt mondta, a kedvező gazdasági mutatók csakis a uniós forrásbőségnek és a világgazdasági konjunktúrának köszönhetőek, Banai azt válaszolta, „nem tudom nem megkérdezni, hogy az eurózónához sok szempontból integrálódott Görögország és Spanyolország tekintetében azok a hatások, amelyeket a képviselő úr mondott, vajon miért

nem érvényesültek”. A kabinet álláspontja tehát az, hogy nem kizárólag a külső feltételek biztosítanak most nagyobb mozgásteret a kormányoknak a család- és gazdaságvédelmi akciótervekre, hanem a saját korábbi lépései is hozzájárultak ehhez.

Azt egyébként, hogy mekkora az uniós támogatások hazai hatása, meglepő módon Tessely Zoltán, a Fidesz bicskei és felcsúti képviselője illusztrálta leginkább, akinek nyolcperces felszólalása felerészben annak elősorolásából állt, mi mindenre kötött le a kormány európai forrást 12 ezer milliárd forint értékben. Orbán jószágigazgatója megnyugtatt mindenkit, a pénzek lehívása 2020-ban még fel is fog gyorsulni.

A pénzügyi államtitkár érvelésében, hogy nem csak a külső tényezők javították a magyar gazdaság helyzetét, mégis van igazság, hiszen a magyar gazdaság növekedése tavaly csaknem öt százalékot ért el, az idei első negyedév 5,3 százalékos

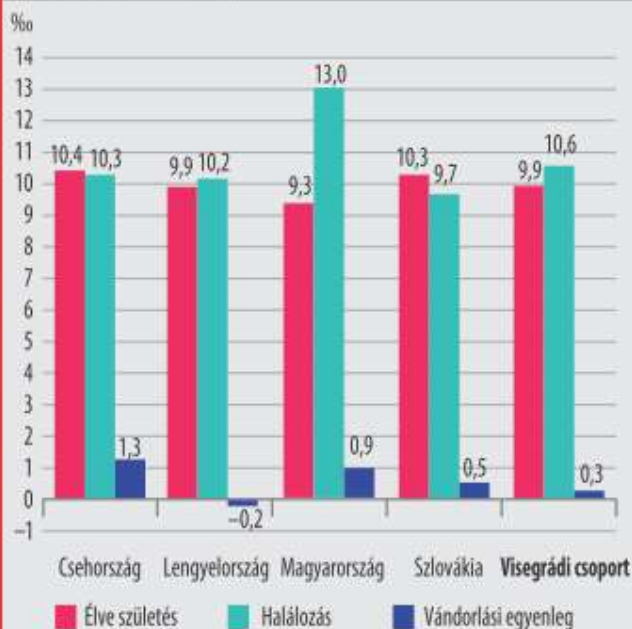
A számok sajátossága jelen esetben az, hogy bár a kormány számos változtatásba vág bele, az egészségügyi, az oktatási, a gondozási és a nyugdíjleggel kiadásokat nem toldaná meg radikálisan. Összesen 2,8 százalékos GDP-arányos ráfordítási többlettel – strukturális átrendezéssel – kalkulál ötven év alatt.

A költségvetés hosszú távú fenntarthatósága

Forrás: Költségvetési törvény	2016*	2020	2030	2040	2050	2060	2070	Változás (2070- 2016)
a GDP százalékában								
Állami nyugdíjkiadások	9,7	8,3	7,6	9,7	11,2	11,8	11,4	1,7
Egészségügyi, oktatási és egyéb korfüggő kiadások	10,4	10,3	10,3	11,0	11,3	11,5	11,5	1,1
Egészségügyi kiadások	4,8	5,0	5,3	5,4	5,5	5,5	5,3	0,5
Hosszú távú üpolási kiadások	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,2
Oktatási kiadások	5,1	4,8	4,6	5,0	5,3	5,4	5,6	0,5

* A kiinduló év a nyugdíjokról esetén 2016, az egészségügyi és a hosszú távú üpolási kiadásokról 2017, az oktatási esetében pedig 2015 (a bázisév eltérése azzal függ össze, hogy a fajlagos adatok különböző évekre állnak rendelkezésre az egyes kiadásokról)

A népességszámot alakító tényezők ezer lakosra
(2012–2016. évi átlag)

Forrás: KSH

adata pedig a legmagasabb volt az uniós országok körében. Kissé persze hűtheti a lelkesedést a G7 portál egy tavalyi elemzése, miszerint ha nyolc évre, vagyis 32 negyedévre vetítjük az európai növekedési adatokat, akkor az átlagos helyezésünk 12,8, míg Szlovákia, Lengyelország és Észtország ezalatt (a helyezés számok átlaga alapján) rendszeresen az első tízbe került.

A költségvetési vitában Mellár Tamás közgazdász professzor a Párbeszéd-frakció vezérszónokaként beszélt arról is, hogy szerinte a jelenlegi növekedési adatokat a kormány által felpumpált építőipari buborék emeli meg, a magyar gazdaság növekedési potenciálja valójában csak két százalék körüli. Tegyük hozzá, a Fidesz ebben a hozzáállásban következetes, hiszen már az első Orbán-kormány is az építőipar és a lakástámogatási rendszer „multiplikátor-hatása” révén remélte elérni a kampányálomként megfogalmazott hétszázalékos növekedést. A szocialista kormányok a tartós költségvetési terhek miatt állították le az akkori lakáshitelezési programot, és ennek a helyére lépett be a kétezres évek közepén a válság idején végzetesnek bizonyuló devizahitelezés.

Amire mindezekon felül a kormány büszke – azonkívül, hogy mindenre –, az a foglalkoztatás növekedése. Varga Mihály elmondta, „a 2010-ben kitűzött egymillió új munkahelyből az elmúlt nyolc év alatt már több mint 820 ezer megvalósult”. A visegrádiakkal való összevetés is mutatja, hogy Magyarország e körben a legutolsó helyről nem csupán elmozdult, de már csak Csehország van – jócskán – előtte a 15–64 éves népesség foglalkoztatási arányát illetően. Mivel a közfoglalkoztatottak száma csökken, és a közsféra létszámihiánnyal küzd, a növekmény döntően a versenyszférából származik. Igaz, itt elszámolják a külföldön dolgozókat is, s a kivándorlás az ellenzék egyik legfőbb kritikája a kormánnyal szemben. Amely mindazonáltal arra készül, hogy tovább csökkentse a munkaadói terheket, aminek a leglátványosabb lépése a korábban szociális hozzájárulási adóvá („szócho”) átalakított társadalombiztosítási járulék két százalékpontos csökkentése. Ezzel kapcsolatban a pénzügyminiszter szokatlan módon kiszólt az ellenzéknek az expozéból, mondván, „érthetetlen számomra, hogy a Párbeszéd frakciója és egy DK-s képviselő ebben mit talált nem támogatandónak”.

A szócho kapcsán Mellár Tamás úgy felelt a miniszter bírálóira, hogy a kormány nem tudja megmondani, „a kieső forrást miből fogjuk fedezni annak érdekében, hogy a szociális ellátás megfelelő szinten tudjon maradni”. Az ellenzék évek óta bírálja az adómérséklés irányát – Mellár a maga részéről kimondottan erkölcsstelenségnek tartja az egykulcsos adót –, pláne a kiadások összetételét. Az MSZP pártelnök-frakcióvezetője olyan módosítócsomagot jelentett be, amely az állami működési költségek, presztízsbetűházások és propagandaköltségek helyett a szociális ellátórendszerre, a lakhatásra, az oktatásra és az egészségügyre fordítaná a gazdasági növekedéssel eloszthatóvá vált többletforrást. Tóth Bertalan a családi pótlék összegét is emelné tizenegy év után, mégpedig a duplájára.

A költségvetés egyik hazugságának nevezte Szabó Tímea, hogy a kormány egyszázalékos deficittel számol, mivel eközben a családvédelmi akcióterv hitelprogramjai révén az állam éppen 700 milliárd forinttal készül eladósítani a háztartásokat. A Párbeszéd frakcióvezetője azt is megtevesztőnek tartja, amit a büdzsé az egészségügyi források gyarapításáról tartalmaz. Az inflációt, a szuperkórház-beruházásokat, valamint az intézményi adósságokat figyelembe véve az egészségügy finanszírozása alig változik. A kilátásba helyezett pluszpénz valójában „arra sem elég, hogy egy szabad szemmel látható béremelést tudjanak biztosítani az orvosoknak, az ápolóknak, a mentődolgozóknak”.

Az LMP-s Csárdi Antal szerint „a költségvetésből mindig jól kivehető, hogy a miniszterelnök rokonai, barátai éppen milyen területre tették rá a kezüket”. A képviselő a „Balaton-körüli Monopolyknak” tulajdonítja a szálláshelyáfa csökkentését, amitől nem lesz olcsóbb a belföldi nyaralás, csak a Mészáros és Tiborcz nevére könyvelt bevételek gyarapodnak. Csárdi hozta fel az ellenzék egyik slágertémáját is, azt, hogy a sportegyesületek taotámogatása helyett az egészségügy rendbetételére kellene pénzt fordítani.

Erre Szatmáry Kristóf a Fidesz részéről azzal ríposztozott, úgy is, mint a BVSC elnöke, hogy „millió számmal tudnánk bemutatni azt, hogy a magyar sportra fordított pénz a sportoló gyerekekre, az utánpótlásra és a mozgásra van, ami a legjobb egészségmegőrző”. Millió helyett azonban csak egyetlen számot mondott: három és félszer annyi gyerek sportol az általa vezetett egyesületben, mint nyolc évvel ezelőtt, ami azért nem biztos, hogy komplex hatástanulmányként értékelhető.

A szintén LMP-s Schmuck Erzsébet arra figyelte fel, hogy a költségvetési expozében nem merült fel a környezetvédelem témaköre, a pénzügyminiszter ezt a szót kis sem ejtette a száján. A párbeszéd Tordai Bence „a klímagyilkos kapitalizmus modelljére” ismert rá a költségvetésben. A jobbik vezérszónoka azt kifogásolta, hogy az adócsökkentésekkel a kormány a multinacionális cégeknek kedvez, miközben a magyar munkabérek alacsonyok maradnak, és a hazai kis- és középvállalkozások pozíciói szintén nem javulnak. Z. Kárpát Dániel mondta azt is, Szatmáry Kristóféhoz mérhető nyelvi minőséggel, hogy a 2020-as költségvetéssel „a jövő felélése nettó módon megvalósul”.

A DK Gyurcsány Ferencet állította csatasorba vezérszónokként, aki a büdzséről tágabb képet igyekezett adni, rögtön az elején előrebocsátva – amit mindenki tud, de nem illik róla egy ilyen vitában beszélni –, hogy a költségvetést úgyis elfogadják majd a többség, és úgyis ellene szavaz az ellenzék. A pártelnök arról beszélt: „Nincs ebben a költségvetésben olyan valóságos tétel, amely Magyarországot kiemelne a múlt és a jelen fogságából, és azt mondaná, hogy mi, magyarok a pénzünk 1-2-3 százalékát a jövő nagy kihívásaihoz fogjuk befektetni.”

A kormány ellenben ilyen lépésnek tartja az idegen nyelvi oktatás fejlesztését vagy az egészségügy teljesítményfinanszírozásának felülvizsgálatát. Ezeket tartalmazza a Pénzügyminisztérium év elején kibocsátott dokumentuma – egyúttal válasza a Magyar Nemzeti Bank 330 pontjára –, amelynek címe: *Program a versenyképesebb Magyarországotért*. A csaknem százoldalas füzetet a parlamentben Banai államtitkár fel is mutatta, mint a miniszterelnök által célul kitűzött legélhetőbb európai ország megvalósításának afféle úttervét. Feltételezhető azonban, ha a kormány a szelektíven működő közszolgáltatásokat vezet át az új intézkedéseit, ugyanannyira szelektív lesz ezek eredménye is.

A születéskor várható átlagos élettartam, 2015

Ország	Férfi	Nő	Átlag
Csehország	75,7	81,6	78,7
Lengyelország	73,5	81,6	77,5
Magyarország	72,3	79,0	75,7
Szlovákia	73,1	80,2	76,7
EU-28	77,9	83,3	80,6

forrás: KSH

Kormányoldalról többen kiemelték azt is, hogy 32 milliárd forinttal nő, és ezzel 150 milliárd forintra emelkedik a kutatás-fejlesztésre fordított összeg, amit az akadémiai kutatóhálózat einstandolásával a kormány immár maga akar elosztani. A változás nagyságrendjét, vagyis inkább kicsiségét érzékelteti Molnár Gyula egy más témában tett megjegyzése. A szocialista képviselő amiatt fakadt ki, hogy az önkormányzati források 23 milliárd forinttal nőnek jövőre, mármint a 3200 önkormányzaté összesen. Ahogy Molnár mondta „könyörgök, ez még egy egyharmadnyi Puskás Stadion sincsen”. A helyzet egyébként valójában az, hogy még a K+F

pótlólagos 32 milliárdja sem tesz ki egynegyednyi Puskás Stadiont sem. Mindeközben a hazai K+F kiadások a GDP 1,35 százalékára becsülhetők, amivel elmaradunk például Csehországtól, valamint a két százalék körüli uniós átlagtól, nem beszélve az amerikai, a kínai, a japán, a svéd és az élvonalas, 4 százalék feletti koreai vagy izraeli ráfordítástól.

Végső soron valamilyen formában minden ellenzéki felszólalás központi eleme volt a kihasználatlan lehetőség és a jövő feléléseinek motívuma. Pósnán László fideszes képviselő szerint erre „még azt is túlzás lenne mondani, hogy butaság, mert ez annyira abszurd”. Ugyanakkor arról, ő maga mennyire bensőséges viszonyt ápol az abszurdral, képet ad, hogy Pósnán a Veritas intézetet és az új Kásler-féle Magyarországtudató Intézetet említette példaként a kormány által támogatott alapvetésekre.

Gyurcsány Ferencnek abban feltétlenül igaza volt, hogy a szakadéknyi nézetkülönbség ellenére a kormányoldal július 12-én elfogadta a büdzsét. Ennek alapján, úgy tűnik, 2020-ban és ameddig még teheti, a kormány tovább dolgozik egy olyan széttagolt társadalom vízióján, amelyben mindenkinek, a közpénzen nyereszkeskedő klientúrának és az éhbéren tartott közfoglalkoztatottnak is megvan a kormány által kijelölt helye, ahol életmódot és életpályát diktál a politikai akarat, és ahol a pénzosztás és -megvonás kizárólag a hatalmi eszköztár része. A jövő pedig elsősorban arról szól, hogy a hatalmat biztosító bázis fenntartható marad-e, s nem mellelesleg a miniszterelnök szakpolitikai és építkezési mániáira és hobbijaira elég pénz jusson.

Sokan vannak, akik számára ez a Magyarország élhető, ám ők nincsenek elegendő. Mellettük, a többség mellett elmegy a magyar történelem egyik legnagyobb fejlődési lehetősége, anélkül hogy találkozhatnának vele. / **Lakner Zoltán**